

5.4. Üniversitede Yenilikçiliğin ve Girişimciliğin Tetiklenmesi Amacıyla Politika Araçlarının Geliştirilmesi [2011/104]

KARAR ADI

2011/104 Üniversitede Yenilikçiliğin ve Girişimciliğin Tetiklenmesi Amacıyla Politika Araçlarının Geliştirilmesi

- Teknoloji Transfer Ofislerinin Desteklenmesi
- Kuluçka Merkezlerinin Desteklenmesi
- Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endekslerinin Oluşturulması
- Akademik Yükseltme Ölçütlerinin Girişimcilik ve Yenilikçiliği Teşvik Edecek Şekilde Yeniden Tasarımı

İLGİLİ DİĞER KARARLAR

- 97/04 Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası'nın Çıkarılması Kararı
- 2010/201 Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi 2011-2016

SORUMLU KURULUŞLAR

- YÖK, TÜBİTAK
- TÜBİTAK, KOSGEB
- TÜBİTAK, YÖK, TÜİK
- YÖK

İLGİLİ KURULUŞLAR

- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türk Patent Enstitüsü
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, YÖK
- Üniversiteler
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler Arası Kurul, TÜBİTAK, Türk Patent Enstitüsü

GEREKÇE

Günümüzde üniversitelerin eğitim yolu ile nitelikli insan kaynağı oluşturma ve araştırma yaparak bilgi üretme rollerine ek olarak; ürettikleri bilginin yenilik faaliyetlerine katkı sağlaması ve ekonomiye kazandırılması amacıyla üstlenecekleri rollerinin de pekiştirilmesi konusu öne çıkmaktadır. Üniversiteler böylelikle ulusal yenilik sistemi içerisinde yenilikçilik ve girişimcilik ekosistemini destekleyici bilgi merkezleri haline gelmektedir¹. Bahse konu süreçte iki önemli kavram ön plana çıkmakta olup; bunlar girişimci üniversite ve yerel ihtiyaçlara entegre yenilikçi üniversite kavramlarıdır². Bu kavramlar kapsamında üniversite, sanayi ve devletin yenilik sürecinde işbirliği yapmaları ve üniversitelerin ekonomik katma değer yaratma sürecine gerek teknoloji transferi (araştırma sonuçlarının ve teknolojinin ticarileştirilmesi gibi) gerekse de girişimcilik faaliyetleri (girişimci araştırmacıların şirket kurmaları) aracılığıyla dâhil olmaları gerekliliği ifade edilmektedir.

¹ Youtiea, J. ve Shapira, P. (2008) "Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional, technological and economic development." Research Policy 37: 1188–1204.

² Leydesdorff L. (2000) The triple helix: an evolutionary model of innovations; Research Policy, 29:243–255

Üniversitelerin sanayi ile etkileşimlerinin artırılması ve ekonomik katma değer yaratma sürecinde etkin olabilmeleri için üniversite tabanlı başlangıç firmalarının kurulmasını destekleyen mekanizmaların ve fikri sınai mülki hakları (FSMH) ile lisans gelirleri yönetimi süreçlerinde araştırmacılara rehberlik görevini üstlenebilecek arayüzlerin yenilik sistemi içerisinde güçlü bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Yardımcı arayüzler arasında yer alan teknoloji geliştirme bölgeleri, üniversiteler ile sanayi kuruluşları arasında bilgi alışverişinin hedeflendiği arayüz yapılarından biridir. Ancak bu tür arayüzler tek başlarına yeterli olmamaktadır.

Ulusal Yenilik Sisteminde teknoloji geliştirme bölgelerinin yanı sıra, üniversitelerdeki teknoloji arz portföyünün oluşturulması, bu portföyün gerek üniversite tabanlı girişimcilik faaliyetleri gerekse de lisans anlaşmaları yolu ile ticarileştirilmesi, proje üretme kapasitesinin sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilebilmesi gibi görevleri üstlenecek Teknoloji Transfer Ofislerine (TTO) ihtiyaç bulunmaktadır (Şekil 1). TTO'ların ayrıca araştırmacının yürütülmesi için gerekli makine-teçhizat alım işlemlerinin yapılması, fonlayıcı kuruluşlara sunulacak proje önerilerinin ön incelemesinin yapılması, gümrük takibi gibi konularda (lojistik destekler) hizmetler sunması önem arz etmektedir.

Şekil 1. Teknoloji Transfer Ofisi İşlevleri (Örnek Kapsam)

Ülkemizde yeni kurulmaya başlayan TTO'ların yanı sıra, bir diğer mekanizma Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER) adı verilen kuluçka merkezleri olup; bu merkezler KOSGEB tarafından desteklenmektedir. 2011 yılı Ekim ayı sonu itibarıyla, KOSGEB bünyesinde 15 ilde, 28 adet TEKMER faaliyet göstermektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından sağlanan 2011 yılı verileri içerisinde, Teknogirişim Sermayesi kapsamında kurulan işletmelerin buldukları yere göre dağılıma bakıldığında, 2009 yılında TEKMER'ler bünyesinde kurulan şirketlerin toplam desteklenen şirketlere oranı %9, 2010 yılı için ise bu veri %8'dir. Üniversitelerdeki teknolojik ve bilimsel birikimin, ekonomiye ve üretime yönlendirilmesini sağlamak ve girişimci araştırmacılara deneysel bir çalışma alanı yaratmak için kuluçka merkezlerinin yenilikçilik ve girişimcilik ekosistemi içerisinde daha etkin bir rol üstlenmeleri ve bu amaçla da desteklenmeleri gerekmektedir.

Öte yandan, günümüzde bilgi temelli rekabetin önemli olduğu küresel ekonomide yüksek öğretime erişimin küresel ölçekte artmasından dolayı akademik kalite hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır³. Akademik kalite hakkında artan talep doğrultusunda da üniversite sıralama sistemleri/lig tabloları geliştirilmiştir³. Sıralamalar göstergelerin uyumu ve istatistiksel uyumsuzluklar gibi sebeplerden dolayı eleştiriler olsa da⁴ iyi tasarlanmış bir sıralamanın kamunun hesap verilebilirliği için etkili bir araç olarak hizmet edebileceği değerlendirilmektedir⁵. Ayrıca, bu sayede üniversitelerdeki kalitenin, üniversiteler arasında rekabetin ve üniversitelerin performansına ilişkin şeffaflığın artmasının sağlanması beklenilmektedir.

Nitekim, 1980'li yıllardan bu yana gerek ulusal seviyede (ör: Princeton Review College Rankings, The Top American Research Universities) gerekse uluslararası seviyede (ör: Academic Ranking of World Universities, THE-QS World University Rankings, Leiden Ranking, Scimago Institutions Rankings, METU-University Ranking by Academic Performance) bir çok sıralama yapılmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği tarafından üniversitelerin sınıflandırılması ve sıralanması amacıyla U-Map, U-Multirank ve EUMIDA projeleri yürütülmektedir. Anılan sıralamaların yanı sıra UNESCO ve Yüksek Öğretim Politikası Enstitüsü tarafından 2004 yılında kurulan Uluslararası Sıralama Uzman Grubu 2006 yılında Yükseköğretim Enstitüleri Sıralaması üzerine Berlin Prensipleri'ni yayınlamıştır.

³ Dill, D. D. ve Soo, M., 2005, Academic quality, league tables, and public policy: A cross-national analysis of university ranking systems, *Higher Education*, 49(4), 495-533.

⁴ Bowden, R., 2000, Fantasy higher education: University and college league tables, *Quality in Higher Education*, 6(1), 41-60.

⁵ Gormley, W.T.Jr. ve Weimer, D.L., 1999, *Organizational Report Cards*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Sunulan örnekler incelendiğinde, yapılan sıralamaların üniversitelerin rollerinden ikisinin etrafında şekillendiği görülmektedir. Bunlar eğitim ve araştırma rolleridir. Nitekim üniversitelerin rollerine bakıldığında bir taraftan geleneksel olarak insan kaynağı yetiştiren, “bilgi birikim merkezi” olduğu; sanayileşme devriyle birlikte ise “bilgi üretim fabrikası” rolünü üstlendiği görülmektedir. Ancak günümüz bilgi ekonomisi içerisinde üniversitelerin üçüncü rolü de yerel ihtiyaçlarla entegre yenilikçi ve girişimci üniversite olarak nitelendirilmektedir^{6,7}. Dolayısıyla üniversitelere düşen bu önemli rolün de izlenmesini sağlayabilecek endekslerin oluşturulması bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. AB tarafından da üniversitelerin üçüncü rolünü ölçmeye yönelik ‘European Indicators and Ranking Methodology for University Third Mission’ projesi desteklenmektedir. Proje sonucunda ilgili göstergelerin belirlenmesi ve sıralamanın yapılması planlanmaktadır.

Ülkemizde yapılacak sıralamalar ile üniversitelerde girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerinin artması ve üniversiteler arasında girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artması amaçlanmaktadır. Ayrıca, yapılacak endekslerin girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, girişimci araştırmacıların yetiştirilmesi, ulusal ve uluslararası işbirliklerinin artırılması, akademik çalışmaların ticarileştirilmesi ve böylelikle ekonomiye katkı sağlanması konularında faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

BTYK 22. toplantısında kabul edilen Bilim, Teknoloji İnsan Kaynağı ve Eylem Planında (2011-2016) BT-İK personelinin çalışma ortamlarının iyileştirilmesi amacıyla yönelik olarak 3.1.1 no.lu “Akademik yükseltme ölçütlerinin yeniden tasarımı” eylem maddesine yer verilmiştir. Bu madde kapsamında yürütülecek çalışmalarla, akademik yükseltme ölçütleri olarak yayınların yanı sıra, patentlerin, araştırma projelerinde proje yürütücüsü veya araştırmacı olarak görev almanın ve şirket kurma gibi unsurların değerlendirme kapsamına alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, üniversitelerde faaliyet gösteren araştırmacıların akademik yükseltmelerinin Ar-Ge faaliyetleri yürütmeleri ile doğru orantılı olarak desteklenmesi, Ar-Ge faaliyetlerine ayrılan zamanın artırılmasında önemli olmaktadır. Bu doğrultuda, Ar-Ge’ye ayrılan zamanın artırılmasının yanı sıra akademisyenlerin sanayi ile olan ilişkilerinin artırılması ve bu sayede üniversitelerde bilimsel araştırmada evrensel kalite düzeyinin yakalanması amaçlanmaktadır.

Akademik yükseltme ölçütlerinin yeniden tasarımına ilişkin örnek kapsam Şekil 2’de verilmektedir.

Şekil 2. Akademik Yükseltme Ölçütleri Örnek Çalışması (Örnek kapsam)

Bu karar taslağı ile ilgili hususların, Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi 2011-2016 stratejik amaçlarından, “Araştırma Sonuçlarının Ticari Ürün ve Hizmete Dönüşümünün Teşviki” altında, “sonuçlanan araştırma projelerinin sanayiye aktarımını hızlandıracak mekanizmaların oluşturulması”, “araştırmacıların fikri ve sınai mülkiyet haklarından daha etkin yararlanılmasının sağlanması”, “Ar-Ge ve yeniliğe dayalı firma başlangıç desteklerinin teşvik edilerek bilgi ve teknolojilerin ticarileştirilme kapasitesinin artırılması” stratejileri ile “Çok Ortaklı ve Çok Disiplinli Ar-Ge İşbirliği Kültürünün Yaygınlaştırılması” stratejik amacı altında, “üniversite, sanayi ve/veya kamu kuruluşlarının veya bireysel araştırmacılar arasındaki Ar-Ge işbirliklerini teşvik eden mekanizmalarının daha işlevsel hale getirilmesi” stratejisiyle uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

⁶ Leydesdorff L. (2000) The triple helix: an evolutionary model of innovations; Research Policy, 29:243–255

⁷ Youtiea, J. ve Shapira, P. (2008) “Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional, technological and economic development.” Research Policy 37: 1188–1204.

KARAR

Üniversite yenilikçiliğinin ve girişimciliğinin tetiklenmesi amacıyla ilk aşamada aşağıdaki faaliyetlerini gerçekleştirilmesine karar verilmiştir:

a. Teknoloji Transfer Ofislerinin Desteklenmesi:

Araştırmacıların ekonomik katma değer yaratma süreçlerine etkin bir şekilde katılabilmelerini sağlamak ve akademik girişimciliği tetiklemek için;

- Üniversite sanayi işbirliğinin gelişimine katkı sağlayacak,
- Teknolojinin ticarileşmesi sürecini⁸ destekleyecek,
- Akademik araştırmalara lojistik destek⁹ sağlayacak,

bir arayüz olan Teknoloji Transfer Ofisleri'nin daha fonksiyonel hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması için YÖK ve TÜBİTAK'ın eş başkanlığında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Türk Patent Enstitüsü'nün katılımlarıyla gerekli planlamanın yapılmasına, bu plan doğrultusunda uygulamaların hayata geçirilmesine ve gelişmelerin BTYK toplantılarına raporlanmasına karar verilmiştir.

b. Kuluçka Merkezlerinin Desteklenmesi:

Üniversitelerdeki girişimci araştırmacıların kuracakları şirketler öncesinde gerekli girişimcilik yetkinliğinin kazandırılmasını tetiklemek için finansal desteğin yanı sıra danışmanlık hizmeti de sağlayarak

- Girişimci araştırmacılara şirket kurma öncesinde deneyim kazandıracak,
- Girişimci araştırmacının iş planı ve iş modeli oluşturmasına danışmanlık desteği sağlayacak,
- Girişimci araştırmacıların şirketleşme sürecini kolaylaştıracak,

bir arayüz olan Kuluçka Merkezleri, TÜBİTAK ve KOSGEB tarafından desteklenecektir.

c. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endekslerinin Oluşturulması:

- Üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik performanslarının ölçülmesi,
- Üniversiteler arasında girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artması ve
- Dolaylı olarak yenilikçilik ve girişimciliğin gelişimine katkı yapması için

TÜBİTAK – YÖK – TÜİK işbirliğinde çalışma grubu oluşturularak Girişimci Üniversite ve Yenilikçi Üniversite Endekslerinin oluşturulmasına ve yılda bir kez kamuoyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir.

d. Akademik Yükseltme Ölçütlerinin Girişimcilik ve Yenilikçiliği Teşvik Edecek Şekilde Yeniden Tasarımı:

- Akademik yükseltme ölçütlerinde yayınların yanı sıra, patentler, araştırma projelerinde proje yürütücüsü veya araştırmacı olarak görev almak ve şirket kurmak gibi unsurların değerlendirme kapsamına alınmasına yönelik, YÖK'ün başkanlığında, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler Arası Kurul, TÜBİTAK ve Türk

⁸ Ticarileştirme sürecinde teknoloji yönetimi (teknoloji arz portföyünün hazırlanması, ticarileştirme potansiyelinin değerlendirilmesi), fikri ve sınai mülki haklar yönetimi, lisanslama faaliyetleri gibi aşamalarda sağlanan destekler kast edilmektedir.

⁹ Ar-Ge ve teknolojinin pazarlanması sürecinin yönetilmesi, gerekli makine-teçhizata erişim konusunda yol gösterilmesi, gümrük takibi konusunda yardımcı olunması gibi hizmetler kast edilmektedir.

Patent Enstitüsü'nün katılımıyla bir çalışma grubu oluşturulmasına ve çalışma sonucunda gerek duyulabilecek mevzuat değişikliği önerilerinin BTYK'nın 24. toplantısına sunulmasına karar verilmiştir.
